

dvojitev besedice še v funkciji brezmejnega elativa, ki izpodriva vse konkretnejše stare primere. Mam jes gnarja še in še (za staro: ku smeti, ku pečka). Bo vina še in še! Ali kot novoletno voščilo: samo stisk roke in — še in še! Pojavljajo se seveda tudi nove primere in stalna vprašanja, ki imajo določen namen — ali norčevanje ali izmikanje. Na primer: sm žejn ku muora; suh ku cuota; nadzorniku je ku salate; ali: a tuoj pes na lojtrih spi? (suh je, poznajo se mu rebra). Ste celo Ameriko nalažil, de na spelite? (težko vozijo); maš bule pód pasho *ali si len?* a ta rjauga pacaš *imaš na piki*; boma dabila kej kuonjskega (če bosta v jami kaj dremala). Pridevnika pijan se posebno ob prizadetosti izogibljejo. Iz neke zadrege nastaja že kar nov tabu, ki se izraža v številnih nadomestkih. Navadno se opravičijo: duons je pa vejter *zanaša*; duons sm pud vejtram; ali: litar je blis, bo spet vejtar! As' že spet takist? ga muorm mmal mejt; glaža pa na muorm videt! *rad piye*; sm biu mmal trunčen, kumarata smo zapil (že ob neprizadetosti). Pri petju v družbi vedno kdo pripomni: ni blu lpu, pač pa naglas; smo zapejl, kaj; — lepu ni, naglas je pa. Za prepír ali pretep pozna hrastniška dolina frazo »bo trejba zbejlt«. Učasih zbejlmó, če ne grie drgač; napóru so pejl, puol so pa bejll; pr sosejt že spet bejljo. Fraza je nastala iz slučajne zadrege. Rudar se je prepíral z ženo, ki mu je zmetala v navalu jeze stvari skoz okno. Medtem ga je ravno obiskal »kumarat«. Kaj pa Juóže ti? Hitro se je znašel in odgovoril: »A, bejlmó, bejlmó.«

Martina Orožen

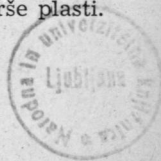
ZAPISKI IN OPOMBE

Ob branju in študiju se utrne človeku ta ali ona misel. Drobna je, premajhna za članek ali celo razpravo, vendar po svoje le dopolnjuje to in ono trditev, osvetljuje kakšno se zdi na večnost postavljeno resnico. Včasih kje trdim, kar se izkaže pozneje za nepravilno, tu in tam v duhu ugovarjam tovariševi izgovorjeni ali zapisani trditvi. Tako se nabirajo dopolnila, popravki, ugovori, zapiski, opombe — drobiž, a ne smetje. Take vrste so ti moji zapiski in opombe. Ne razvrščam jih v neki red. Govore o različnih rečeh in se spuščajo na mnogovrstna področja. Uredništvo jih bo razporejalo po svoji uvidevnosti in po razpoložljivem prostoru.

1. »KDOR ZA DOMOVINO UMRE...« Te Robove besede okupatorskemu zaslíševalcu (JiS V, 3) izvirajo iz libreta italijanske opere »Donna Caritea, regina di Spagna« (Gospa Kariteja, španska kraljica), ki je bila prvič izvajana v Benetkah v Teatro della Fenice dne 21. II. 1826. Besede so iz zborovske pesmi v 9. prizoru I. dejanja. Njihova prvotna inačica se v izvirniku in prevodu glasi: Chi per la gloria muor / vissuto è assai, / la fronde dell' alor / non langue mai. (Kdor za slavo umre, / je živel dovolj, / lovorov venec / ne zvene nikoli.)

Pesnik stihov je Paulo Pola, ki pa razen navedenega libreta ni ustvaril ničesar. Skladatelj opere je Saverio Mercadante (1795—1870), ki je zložil vrsto oper in je bil za življenja zelo cenjen in široko znan. Dvoje njegovih oper so 1843 slišali tudi Ljubljancani v izvedbi ital. operistične družbe (prim. Cvetko, »Zgodovina glasbene umetnosti na Slovenskem«, II). Danes je pozabljen.

Opero »Donna Caritea« je mogel od premieri v Benetkah slišati tedaj še ne dvajsetletni Attilio Bandiera, z bratom Emiliom pozneje bojevnik za osvoboditev in zedinjenje Italije. Brata Bandiera sta bila sinova kontreadmirala v avstrijski mornarici, katere moštvo in vodstvo so predstavljali v večini sami Benečani (v širšem pomenu besede), Istrani in Dalmatinci. Mati bratov Bandiera se je pisala Marsich in bila brez dvoma slovanskega rodu. V mornarico sta stopila tudi brata in postala častnika. Vendar sta od vsega začetka s srcem in mislijo bila na strani zarotnikov proti tuji oblasti in sta v mornarici takoj začela snovati svoje revolucionarno žarišče. Zaradi izjave sta 1843 iz mornarice pobegnila in se zatekla na otok Krf. Kljub svarilom revolucionarjev iz Italije sta se s peščico upornikov prepeljala v trabakuli s Krfa in se izkrcala v južni Italiji, ki je bila pod Burboni. Slepó sta upala, da bosta tu našla že izoblikovane in oborožene uporniške skupine in da se jima bodo pridružili novi vstajniki. Vsega tega ni bilo. Nasprotno je skupina v svoji sredi imela od vsega začetka izdajalca in tako so oblasti v najkrajšem času upornike polovile. V ječi v Cosenzi (Kalabrija) sta brata Bandiera med tovariši čakala svoje usode. Ko jima je bila sporočena smrtna obsodba, sta zapela gornje stíhe o slavi, ki ne mine nikoli. Leta 1844 sta bila še z nekaterimi tovariši ustreljena. Ljudstvo je njune besede iz Mercadantejeve opere takoj poprijelo in besedo »gloria« nadomestilo s »patria«. Popevko so v novi verziji v kratkem sprejele najširše plasti.

(O tem: Enciclopedia Italiana in knjiga Giuseppeja Fumagallija *Chi l'ha detto*, osma izdaja 1944.) Ostaja še vprašanje, kje je Rob srečal omenjene nacionalno spodbudne stihe in si jih zapomnil.

Rob je končaval osnovno šolo v letih, ko so Primorsko zasedali Italijani. S šolskim letom 1920/21 je začel obiskovati klasično gimnazijo v Ljubljani. Ko je bil v I. in II. razredu, so živeli starši na Kredu pri Robiču na Tolminskem, ko je obiskoval III. gimnazijo, pa so bili v Št. Petru pri Gorici, kjer se je oče preživljal s krojaštvom. Dokler je bil mladoleten in torej še ne vojaški obveznik, je prihajal za počitnice domov. Knjige, ki so bile tu namenjene pouku italijanskega jezika in zgodovine, so gotovo vsebovale nacionalno spodbudne zglede iz laških bojev za osvoboditev in zedinjenje v 19. stoletju, med njimi pač tudi zgodbo o bratih Bandiera z verzi o nesmrtni slavi bojevnikov za domovino. Take knjige je mogel srečati v osnovni šoli in pozneje ob svojih obiskih. Saj ni dvoma, da je ob svoji ljubezni do tiskane besede odpiral tudi laške knjige. Ob nacionalni zrelosti svoje ožje domovine in ob prebujeni slovenski samozavesti v samem sebi, je gotovo omenjene stihe takoj obrnil tudi na slovensko mladino in nase. Zvestoba slovenstvu mu je bila pač enaka vrednota kakor zvestoba italijanstvu.

2. »BOBNAR« CANKARJEVE BRIGADE. Iskanje lista »Bobnar«, ki ga je urejal Ivan Rob (JiS V, 2, 4), je bilo doslej brezuspešno. Tudi Muzej narodne osvoboditve nima nobenega izvoda. Vendar je mogoče po spominih sodobnikov zapisati nekaj drobnosti.

Svoj stalni list »Borec« je začela izdajati Cankarjeva brigada julija 1943. Na ovitku prve številke pravi uredništvo: »Ker v naši brigadi, ko je prenehal izhajati brigadni list 'Bobnar', nismo imeli brigadnega glasila, pač pa bataljonske, ki pa so izhajali v majhni nakladi 5 do 6 izvodov«, začenjamo zdaj »zopet z izdajanjem brigadnega glasila«, ki bo nasledil »Bobnarja«.

Predvsem je napačno šteti »Bobnarja« za humorističen list, kakor sem to storil v JiS V, 4. Kot brigadno glasilo je objavljaval politične članke, prispevke iz čet in poročila o bojih brigade, poleg tega pa humoristično gradivo, ki ga je pripeljal Rob in pač še drugi humoristi vojaške enote.

List je izšel trikrat ali štirikrat. Rob kot brigadni propagandist je bil listu urednik. Številke je sam razmnoževal na pisalnem stroju. Ker je imel le tri indigove papirje, je vsakokrat »natisnil« le štiri izvode. Celotna »naklada« je znašala dvanajst izvodov, to se pravi, da je moral urednik in tiskar list pretipkati trikrat. Od natipkanih izvodov so štirje ostali v brigadi, drugi so šli v glavni štab in v druge partizanske enote za zameno.

List je izhajal od jeseni 1942. Prva številka je nastala na Notranjskem nad Prezidom. Povod je dala humoristična pesmica, ki jo je spesnil Rob o lupilcih krompirja. Po nekaj dneh, ko so v brigadi imeli jesti samo kuhano nezmleto koruzo, je patrolja prinesla v tabor več nahrbtnikov krompirja. Toda nihče ga ni hotel lupiti. Ko pa je Rob spesnil o lupljenju krompirja kar pesem, je bilo delavcev mimoregre dovolj. S. Vošnjak se spominja od te pesmice le ene kitice, ki se glasi: »Le nabrusimo nožičke, / da olupimo krompir, / če bo dobra naša košta, / doživimo zmage pir...« Ob Robovi pesmi je komandant Urban-Dermastia sprožil misel, da bi pesem razmnožili in razposlali še drugim brigadam. Nekdo je bil mnenja, da bi napisali še kaj o koruzi. Konec dovtiparskega razpravljanja je bil, da so sklenili ustanoviti kar poseben list. Gradivo je bilo za prvo številko pripravljeno še isti dan. (Prim. nekaj spominov Sergeja Vošnjaka, Novinar 1955, št. 1—6, str. 9.) Viktor Smolej

OD PRIMCA DO LEVSTIKA

V opombah k drugi knjigi Levstikovega Zbranega dela pravi Slodnjak, da je pesem *Mačka, miš in miška* Levstikova temeljita prepesnitev basni iz Šolskega prijatla 1852. Da jo po pravici lahko prištevamo med njegove, kakor je napravil že Levec, dokazuje primerjava s prejšnjo, po nemški narejeno pesmijo (377). Nemški izvirnik in njegov avtor nista imenovana. Ker pa slovenska predloga ni brez cene in ker je sam Levstik pripoznal, da so podobne vrste predelave njegove, »a da imajo tudi drugi svoj delež pri njih« (379), mika človeka, da bi zvedel, kaj je imel pred seboj že neznan pesnik v Šolskem prijatlu. Pri tem je zanimivo, da se tam s to snovjo nismo srečali prvič v našem pisanju za otroke. Dobimo jo namreč že v Primčevih Nemško-slovenskih branjih 1813 zraven nemškega besedila z naslovom *Die*